

Az idő hangja

A budapesti Iparművészeti Múzeum számos műtárgyat a nagyközönség szinte soha sem láthatta, vagy legalább is nagyon ritkán gyönyörködhetett benne. A kiállítótér szűkösége, vagy a tárgyak nagy mérete miatt raktárban pihennek, legfeljebb alkalmanként, időszakos kiállításon kerülnek az érdeklődők elé. Ilyen pl. a múzeum szép és értékes óragyűjteménye is. Ezekből a művészi szempontból látványos, műszakilag érdekes, vagy öppenséggel különleges órákból válogattak össze a múzeum munkatársai a nemrég megnyílt Az idő hangja c. kiállítást, amely a tervek szerint 2003 végéig lesz látogatható.

Az óra kiállítás címét egyaránt tekinthetjük valóságosnak és jelképesnek. Egyrészt a bemutatott keretes órák nagy része ütő vagy zenélő szerkezetet rejt, másrészt a legutóbbi évtizedekig – az elektronikus óraszerkezetek

elterjedéséig – a géporák kattogása, ketyegése, surrogása valóban egy semmi máséhoz nem hasonlítható hangot adott.

A kiállítás gerincét a keretes (gép-) órák alkotják. Ám a látogatót, ha felpillant, a terem keskenyebbik falán egy jókora fali napóra modelljének látványa fogadja. A nem mechanikus órák számára egyébként külön tárlót rendeztek be, ahol a múzeum *legérdekesebb napórái* láthatók. Bár a napórák száma nem nagy, mennyiségük nagyjából arányos a mechanikus órák elterjedésével (az utóbbi négy évszázadban). Emellett a különleges, vagy szép darabok kaptak itt helyet, pl. a nürnbergi Tücher-műhely művészi elefántcsont doboznapórái, vagy a csehországi Modestín mester fogaskeretes percmérője, amely a Napra beállítva szabályos óra-számlapon mutatja az időt.

Kétségtelen azonban, hogy a legszebbek, leglátványosabbak a mechanikus órák, amelyek a 16. századtól napjainkig vezetnek végig az órákésztés, és órásművészet fejlődésén. A csillagászat barátait bizonyára a több számlapú *csillagászati órák* (amelyek a napi idő mellett a Nap helyét is mutatják az állatövben, valamint a Hold helyzetét és fázisait is jelzik), valamint az *asztrolábium-órák* a legérdekesebbek. Utóbbiak a számlapra vésett csillag-jelek és egy excentrikus tárcsa elforgása alapján jelzik a látóhatár feletti csillagképeket. Érdemes alaposan szemügyre venni pl. Gerhard Emmoser 1566-ban készített asztronómiai-asztrolábiumos óráját, vagy II. Rudolf Habsburg uralkodó 1577-ben készült asztrolábium-óráját. Az utóbbi belseje egyébként egy kis napórát is rejt: ha a gépóra pontatlan lenne, vagy megállna, újra szabályozható az ősi napórával (Casparus Frodenberck műve). Ugyanebből a célból építettek napórát abba az 1577-ben készített úti órába is, amelyet az erdélyi Michael Wolff órás és Martinus Fenich ötvös készített Nagyszombatban.

A régi korok műóráinak – nagyon díszes, gyakran jelképekkel ékesített – tokja egyébként is fontos eleme volt. Az óraszerkezet több-kevesebb kapcsolatban volt a

tok különféle részleteivel: mozgó alakokkal, forgó diszkekkel. A barokk és klasszicizáló óráknál azután az óraszerkezet és a díszítés szinte különállóvá válik. Mindez jól követhető a kiállítás tárgyain. A díszes vagy kevésbé díszes óratokok mellett szinte alig tűnik fel a szerkezet. A kiállításon azonban több szemléletes rajz mutatja be a különböző típusú óraszerkezeteket. Ezek alapján az érdeklődők megismerhetik a különféle szabályozó rendszereket, amelyek az órák pontos és egyenletes járását biztosítják.

Az Iparművészeti Múzeum új óra kiállítása egyaránt élményt nyújt az iparművészeti alkotások, a műszaki különlegességek és a szép technikai eszközök iránt érdeklődőknek. A rendezők mindenképpen dícséretet és megbecsülést érdemelnek, tanulságos, esztétikus és látványos munkájukért. Elgondolkodtató azonban, hogy az Iparművészeti Múzeum miért nem tud egy állandó óra bemutatót nyitva tartani? Az órák minden időben érdekelték azokat is, akik nem foglalkoznak hivatásszerűen időméréssel és időmérő eszközökkel. Szerne a világon számos hasonló jellegű múzeum rendezett be állandó óra kiállítást, olyan városokban is, ahol külön óramúzeum is van (pl. Bécsben vagy Londonban). A budapesti gyűjtemény pedig már a tárgyak értéke és érdekessége miatt is megérdemelné egy állandó kiállító helyiséget.

Az érdeklődők bizonyára örömmel veszik kézbe a *szép kinteli kiállítási katalógust*, amely ugyancsak Az idő hangja címen jelent meg. A kétnyelvű (magyar és német) zsebfornátumú könyvecske 135 oldalon, 133 igen jól sikerült, szépen nyomtatott színes képen mutatja be a gyűjtemény legszebb óráit. A bevezető 22 oldalon ismerteti az időmérők történetét, a mechanikus órák szerkezetét, fejlődésüket, jellegzetességeiket, végül tomor összefoglalást ad a magyarországi órásiipar múltjáról. További négy oldalt tesz ki a német nyelvű összefoglalás. Ezt követik az egyes órák, színes fényképekkel illusztrált rövid ismertetése.

Talán nem csökkentjük az összeállítók érdemeit, ha itt két hiányosságra utalunk. Egyrészt sajnáljuk, hogy a kiállításon látott szemléltető ábrák nem kerültek be a könyvecskébe. Kétségtelenül többet mondott volna a szerkezet rövid ismertetése, ha az órásiiparban járatlan olvasó megkereshette volna képen is a leírt szerkezet működési elvét. Másrészt orvendetes lett volna, ha többet olvashatnánk az órák művészeti jellegéről, esetleg az érdekesebb darabok történetéről is.

A katalógus értékét mindez nem csökkenti. Kétségtelenül az eddigi legteljesebb kép- és leírásgyűjtemény az Iparművészeti Múzeum nagyszerű óragyűjteményéről. A kiállítást rendezte és a katalógust összeállította: Békési Éva, Jenecsek Olga, Pandur Ildikó és Vályi Huba. Az érdeklődőknek pedig újból figyelmébe ajánljuk e szép kiállítást.

BARTHA LAJOS